

KADINLARA YÖNELİK
ŞİDDETİN VE EV İÇİ ŞİDDETİN
ÖNLENMESİNE DAİR ULUSAL
VE ULUSLARARASI MEVZUAT
(İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE
6284 SAYILI KANUN)*

Av. Seher KIRBAŞ CANIKOĞLU**

Makalenin Geldiği Tarih: 19.10.2015 **Kabul Tarihi:** 17.11.2015

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

** Ankara Barosu, Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans.

ÖZ

Kadına yönelik şiddet, toplumda varolan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak, erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurmasının ve kadını baskı altına almasının yollarından birisidir. Bu sebeplerle de, esas olarak çözülmesi gerekenin kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik sorunu olduğu, kadına yönelik şiddetin eşitsizlik sorununun çözümüne paralel olarak ortadan kalkacağı tezi, sıkça dile getirilmektedir. Fakat söz konusu yaklaşımın şiddete yönelik özel önlemler almadan tek başına uygulanması, şiddete maruz kalan veya kalma ihtimali ile her an burun buruna yaşayan kadınlara, belirsiz bir süre daha bu biçimde yaşamaları gerekeceğini söylemek anlamına geleceğinden, tek başına yeterli bir çözüm değildir. Ayrıca şiddet konusunda özel önlemlerin alınmaması halinde, kadına yönelik şiddet yoluyla eşitsizliğin yeniden üretileceği tezi, göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bu yüzden, kadına yönelik şiddet ve kadın erkek eşitsizliği sorunlarıyla, eşzamanlı olarak mücadele edilmesi gereklidir. Bu gerçekten hareketle, öncelikle uluslararası arenada kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla özel yasal düzenlemeler getirilmiş, Türkiye de bu düzenlemelerin dışında kalamamıştır. Bu çalışmada uluslararası ve ulusal mevzuatta kadına yönelik ve ev içi şiddetin önlenmesi amacıyla getirilen düzenlemelerin amacı, kapsamı ve eksiklikleri tarihsel bir akış içerisinde, politik yönü de gözetilerek incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet, Ev İçi Şiddet, Toplumsal Cinsiyet, Mevzuat, Tarihçe, Devlet Politikası.

INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION
FOR PREVENTING VIOLENCE AGAINST
WOMEN AND DOMESTIC VIOLENCE

ABSTRACT

As a result of gender inequality in the society, violence against women is one of the ways of men dominating and repressing women. Because of that, it is commonly expressed that the main problem to be solved was the problem of inequality between men and women and thus, violence against women would not exist by the solution of the inequality problem. But the implementation of this approach without taking special precautions for the violence, is not a sufficient solution for the women who are exposed or likely to be exposed to violence; because it means living under these circumstances for an indefinite time period for these women. Also, in case of not taking special precaution for the violence, the reality of reproduction of inequality by means of violence cannot be ignored. Because of that, fighting violence against women and gender inequality, should be performed simultaneously. Based on that fact, special legal regulations for fighting violence against women were put into force on the international stage which Turkey followed. The purpose, content and deficiencies of the international and national legislation for preventing violence against women and domestic violence shall be investigated in chronological order by also considering the political aspects of the issue in this article.

Keywords: Violence Against Women, Domestic Violence, Gender, Legislation, History, State Policy.

GİRİŞ

İstanbul Sözleşmesinde ifade edildiği üzere; “kadına yönelik şiddet, ister kamusal alanda isterse özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir ve bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır.” Kadına yönelik şiddet toplumda varolan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak, erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurmasının ve kadını baskı altına almasının yollarından birisidir. Bu sebeplerle de esas olarak çözülmesi gereken kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik sorunu olduğu, kadına yönelik şiddetin eşitsizlik sorununun çözümüne paralel olarak ortadan kalkacağı tezi; şiddete maruz kalan veya kalma ihtimali ile her an burun buruna yaşayan kadınlara, belirsiz bir süre daha bu biçimde yaşamaları gerekeceğini söylemek anlamına geleceğinden, tek başına yeterli bir çözüm değildir. Şiddet konusunda özel önlemlerin alınmaması halinde ise, kadına yönelik şiddet yoluyla eşitsizliğin yeniden üretileceği tezi, göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bu yüzden, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılması sorunuyla, eşzamanlı olarak mücadele edilmesi gereklidir. Bu gerçekten hareketle, öncelikle uluslararası arenada kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla özel yasal düzenlemeler getirilmiş, global dünyanın bir parçası olan Türkiye de, bu gelişmelerin dışında kalamamıştır. Bu çalışmada öncelikle uluslararası düzlemde kadına yönelik şiddetin önlenmesi için yapılan çalışmalara kısaca değinilecek, arkasından bu çalışmaların etkisi ile Türkiye’de çıkartılan 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanun’un getirdikleri, eksiklikleri, 4320 Sayılı Kanun’un uygulanması için çıkartılan yönetmeliğin getirdiği değişiklikler ve eksikliklerinden bahsedilecektir. Ardından, 2006/17 Sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı Başbakanlık Genelgesi’nden ve öneminden bahsedilecektir. Bunların arkasından, Avrupa Konseyi’ne üye ülkeler tarafından, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzalanan “Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme” (İstanbul Sözleşmesi) ile birlikte kadına yönelik şiddetin önlenmesi için taraf devletlere getirilen yükümlülöklere ve yaşanan gelişmelere değinilecektir. İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanmasından yaklaşık bir yıl sonra Türkiye’de çıkartılan ve 4320 Sayılı Kanun’un eksikliklerinin giderilmesi amacını taşıyan, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu’nun getirdiği gelişmeler ve eksiklikleri, İstanbul Sözleşmesi ile de karşılaştırılarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

ULUSLARARASI MEVZUAT

Kadına yönelik şiddet en eski ayrımcılık biçimi olup, tarihi neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak bu konudaki farkındalığın ve hukuk alanındaki çözüm çalışmalarının, sadece Türkiye’de değil uluslararası alanda da sadece 30 yıllık bir geçmişi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kadınların İnsan Hakları Bildirgesi olarak kabul edilen, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) de dahil pek çok hukuksal metinde, kadına yönelik şiddet konusuna değinilmemiştir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi’nce, 1992 tarihinde kabul edilen 19 nolu Tavsiye Kararı’nda ise cinsiyete dayalı şiddet, “kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimi” olarak ifade edilmiştir¹. Tavsiye Kararı’nda; savaş, işsizlik ve yoksulluğun kadınları erkeklerden daha fazla etkilediği tespiti yapılarak, kadınların korunması için özel önleyici tedbirlerin alınması yükümlülüğü getirilmiştir. Kadınların istihdama katılmasının önündeki engellerden birisinin de, işyerinde cinsel taciz sorunu olduğuna dikkat çekilmiştir. Zorla kısırlaştırma veya kürtaj, kadın sünneti, aile içi şiddet, tecavüz, dayak gibi kadınlara yönelik farklı şiddet biçimleri sayılarak, bunların kadınların yaşamlarına olumsuz etkileri sayılmıştır. Kadının toplumdaki ikincil statüsünün devamını sağlayan şiddetin ortadan kaldırılması için, taraf devletlere olumlu yükümlülükler yüklenmiştir. Tavsiye Kararı taraf devletlere, ister kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin, cinsiyete dayalı her türden şiddetle mücadele etmek amacıyla uygun tedbirleri alması yükümlülüğünü yüklemiştir. Taraf devletlerin, aile içi şiddet ve istismar, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer cinsiyete dayalı şiddete karşı yasalarla tüm kadınlara yeterli korumayı sunmasını ve kadınların bütünlüğü ve itibarına saygı duyulmasını sağlaması gerektiğini, mağdurlara, uygun koruyucu hizmetlerin ve destek hizmetlerinin sağlaması gerektiğini, adli ve uygulayıcı personel ile kamu görevlilerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde eğitimleri yükümlülüğünü, getirmiştir. Taraf devletlerin, şiddetin boyutu, neden ve sonuçları ve şiddeti önleme ve şiddetle mücadeleye ilişkin alınan tedbirlerin etkinliği hakkında yapılan istatistik ve araştırmaları teşvik etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda taraf devletlere, kadına yönelik şiddeti sürdüren davranış, gelenek ve uygulamaların niteliği ve boyutunu ve bunların sonucu ortaya çıkan şiddet biçimlerini belirleme ve bu tip gelenek, davranış vb. ile mücadele etme ve şiddet mağdurlarına etkin şikayet ve tedavi mekanizmalarının sağlanması gibi, kendi çağı için birçok devrimci sorumluluk getirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda Aralık 1993’de kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, kadına yönelik şiddet konusunda ilk uluslararası belge olup, bundan sonra bu konuda

yapılacak çalışmalar için bir öncül olmuştur. Bildirge'de yer alan kadına yönelik şiddet tanımı Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşların kadına yönelik şiddet tanımlarını da doğrudan etkilemiş, uluslararası alanda kabul görmüş bir tanımdır. Bu bildirgede kadına yönelik şiddet “ister kamusal, ister özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı ve ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan sonra ise, kadına yönelik ekonomik olarak da şiddet uygulanabileceği kabul edilmiş ve yasal düzenlemelerde bu şiddet biçimine de yer verilmiştir².

1995 yılında ise Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonunda, kadına yönelik şiddetin, kadınların temel hak ve özgürlüklerini kulanmasının önünde engel oluşturduğu, erkek hakimiyetine yol açtığı ve kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğu belirtilmiştir³.

4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

Uluslararası alanda yaşanan bu gelişmeler ve Türkiye'de kadın hareketinin çabaları ile 1998 yılında, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. 1993'te kadına yönelik şiddetin tasfiyesine ilişkin bildirgeyi de Türkiye'nin hemen imzaladığı ve ardından 4320 sayılı Kanun'un 1998'in Ocak ayında çıkarıldığı, bunun kadın yerine ailenin korunması hakkında kanun olmasına ilişkin, kanunun erkek egemen Meclis'ten geçemeyeceğinden ötürü, Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun ismini aldığı tezi savunulmuştur⁴. 4320 Sayılı Kanun esas amaç olarak ev içinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için çıkartılmış olmasına karşın, geleneksel ve ataerkil değerlerin baskın gelmesi sebebiyle, Ailenin Korunması Hakkında Kanun olarak adlandırılmıştır. Kanunun ismi, bu konuda yapılan başvuruların da bu çerçevede değerlendirilmesine ve birçok kadının koruma dışı bırakılmasına yol açmıştır.

Kanun, şiddetin tanımına açık olarak yer vermemesi sebebiyle de, birçok şiddet vakasının önüne geçilebilecekken, geçilememesine yol açmıştır. Bütün bu eksikliklerine ve uygulamadaki ataerkil dirence karşın, Türkiye'de aile içi şiddetin bir sorun olarak görüldüğünün devlet tarafından kabul edildiğini göstermesi bakımından, bu kanunun çıkarılmasının bir kırılma noktası olduğu söylenebilir. 4320 Sayılı Kanun'a kadar, şiddete uğrayan kadınlar, Türk Ceza Kanunu kapsamında fail hakkında suç duyurusunda bulunabilmekteydiler. Ancak bunun dışında, failin tekrar şiddet uygulamasını engellemek için kurulmuş herhangi bir mekanizma bulunmamaktaydı. Ayrıca Kanun'un öncesinde kadınlar şiddete uğradıklarında kendilerini korumak için evden ayrılmak zorunda kalmaktayken;

kanunla beraber kadınlar değil, şiddet uygulayan erkekler hakkında uzaklaştırma kararı verilmeye başlanmış ve kadınların evlerini ve çocuklarını terk etmek zorunda kalmadan şiddetten korunmasının yolu açılmıştır.

4320 Sayılı Kanun'un ortaya çıkardığı birçok eksiklik, kanunun yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra çıkartılan yönetmelikle giderilmesine rağmen, bu yönetmelik de ihtiyaçları karşılamak için yeterli olmamıştır. Yönetmelikte şiddet tanımı yapılarak, "aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış"ın, şiddet olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Bu noktadan sonra, fiziksel olarak şiddete uğramasa da hakarete uğrayan, ücretli bir işte çalışmadığı için eşinin parasal desteğine ihtiyaç duymasına rağmen bundan mahrum bırakılan, cinsel olarak tecavüze uğrayan kadınlar da Aile Mahkemeleri'ne başvurmuş ve koruma alabilmişlerdir. Ayrıca koruma kararı almak veya nafaka takdir edildiği durumda nafakayı icraya koymak için harç ödenmesinin gerekmediği düzenlemesiyle, şiddet mağduru kadınlara geniş bir hareket alanı sağlanmıştır.

4320 Sayılı Kanun hukuksal açıdan eskiye göre bir kırılma noktası olmasına karşın, bazıları düzenleme eksikliğinden, bazıları da uygulama yanlışlığından kaynaklanan birçok sorunu da içinde barındırmaktadır. Bu sorunlardan en yoğunu, evlilik dışı ilişkilerde şiddete maruz kalan kadınların bu Kanun'un korumasından faydalanabilip faydalanamayacağı noktasında yaşanmakta idi. Bu kapsamda birinci görüş, Kanun'un "eşler arasında" işletilebilmesi için Türk Medeni Kanunu (TMK) çerçevesinde gerçekleştirilmiş bir evlilik olması gerektiğini savunmuştur. Yani evliliğin TMK'nun 134. maddesi ve devamı gereğince, evlendirme memuru önünde gerçekleşmiş olması durumunda, bu kanunun korumasından faydalanılacağı ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre ne TMK, ne de 4320 Sayılı Kanun çerçevesinde resmi nikahsız birlikteliklerin aile olarak kabul edilmesine olanak yoktur, temel amaç da aileyi korumak olduğundan, hukuken korunacak bir menfaat yoktur⁵. Bazı hukukçular ise; pozitif hukuk tarafından tanınmayan bu birlikteliklerin, 4320 Sayılı Kanun'un kapsamına alınmasının, dolaylı olarak tanınmalarına neden olabileceğini ifade etmekte, devrim yasalarının onaylamadığı dini nikahlara prim verilmiş olunacağı endişesini dile getirmekteydi^{6&7}. Bu konuda ikinci görüş ise, resmi nikah olmaksızın birlikte yaşayanların ve boşanmış kişilerin de, Kanun'dan yararlanması gerektiği idi. Bu görüşü savunanlar, Kanunun lafzından çok ruhuna odaklanmışlardır^{8 & 9}. Bu görüşe göre 4320 Sayılı Kanun'un temel amacı, kadın başta olmak üzere şiddete maruz kalan aile bireylerini korumaktır, şiddet ve şiddet riskini

önlemektir. 4320 Sayılı Kanun'un korumasından kimlerin faydalanacağı ve resmi olarak evli olmayanların bu korumadan faydalanıp faydalanamayacağı tartışması kanunun değişerek, 6284 Sayılı Kanun'a dönüştüğü güne kadar devam etmiştir. Uluslararası sözleşmeler kadınların evli olup olmadığına bakılmaksızın devletler tarafından korunması gerektiğini düzenlemesine rağmen, Mahkemeler uluslararası sözleşmelere aykırı bir biçimde, Medeni Kanun'un kabul ettiği evlilik sözleşmesi ile evli kabul edilmeyen çiftler arasında meydana gelen şiddet olaylarının bu kanun kapsamında değerlendirilemeyeceğini söylemekte ve koruma taleplerini reddetmekteydiler. Bazı hakimlerse, uluslararası sözleşmelerin evli olup olmadığına bakılmaksızın kadınları şiddetten koruma yükümlülüğü getirdiği gerekçesiyle, bu tür durumlardaki koruma taleplerini de kabul etmekteydiler. Bu konu, kadın örgütleri arasında da tartışmalara yol açmıştır. Bazı siyasi duyarlılıkları olan kadınlar ve kadın örgütleri, evlilik dışı ilişkiler için de bu Kanun'un uygulanmasına, Türkiye gibi dini nikahın yaygın olduğu bir ülkede bu tip ilişkilere de meşruiyet sağlayacağı ve bu nedenle seküler düzenlemelere aykırı olacağı gibi gerekçelerle, karşı çıkmışlardır. Kadınların çoğu ise, resmi nikaha bakılmaksızın kadınların şiddetten korunmasının temel alınması gerektiğini ve her kadının bu Kanun'dan faydalanabilmesi gerektiğini savunmaktaydılar.

Ayrıca eşler dışında diğer aile bireyleri için aynı çatı altında yaşama koşulu arandığı için, örnek olarak ailesinden ayrı yaşayan kadınların baba ya da ağabey şiddetine maruz kalma durumlarında da, bu Kanun kapsamında koruma verilmemekteydi.

Diğer bir sorun alanı ise, mahkemelerce verilen koruma kararlarının taraflara tebliği ve kolluk tarafından kararın icrasında yaşanmaktaydı. Karar geç tebliğ edildiği için uygulaması gecikmekte, bu da amaca aykırı bir biçimde korumayı geciktirmekteydi. Ayrıca kolluk kuvvetleri koruma kararının kendilerine verdiği görevleri gereği gibi yerine getirmemekte, uzaklaştırmaya muhalefet eden eşi ihbar eden kadınlara, eşi şiddet uygulamadığı sürece bir şey yapılamayacağı şeklinde cevap vermekteydiler.

Bütün bu eksiklikler, Kanun'un yürürlüğe girdiği 1998 yılından bugüne, kadınlar tarafından dile getirilmiştir. Kadınların bu ısrarcı takipleri, öncelikle yönetmeliğin daha kapsamlı yapılmasını, daha sonra da uygulamadaki eksikliklerin düzeltilmesini sağlamış olsa da, çok önemli bazı yapısal ve politik eksikliklerin giderilmesi konusunda, yeterli olmamıştır.

2006/17 SAYILI ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET HAREKETLERİYLE TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER BAŞLIKLIL BAŞBAKANLIK GENELGESİ

Türkiye’de 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’dan sonra yasal olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesinde tarihi kırılmalardan bir diğeri de, 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi’dir. 2006/17 Sayılı Genelge, devletin kadına yönelik şiddete karşı sorumluluğunu hükümet politikasıyla açıkça ilan ettiği ilk genelge olması bakımından, önem taşımaktadır¹⁰. Genelge kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için, engel olma, koruma ve cezalandırma olmak üzere üç hatta izlenmesi gereken politikalar öngörmesi sebebiyle, hukuki bir metin olmanın yanında politik bir metin olma niteliğine de haizdir.

Genelge kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için yapılması gereken faaliyetleri, bu faaliyetlerden hangi kurumların sorumlu olduğunu ve hangi kurumlarla işbirliği yapılacağını ayrıntılı bir biçimde düzenlemiştir. Sadece kamu kurumları değil, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar da şiddetin ortadan kaldırılmasından sorumlu tutulmuşlar ve onlarla da işbirliği içinde çalışılması gerektiği vurgulanmıştır. Koordinasyonu sağlayacak kurum olarak ise, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) görevlendirilmiştir.

Genelgede, kadınların çalışma yaşamına katılarak kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli politikaların yaşama geçirileceği, kadın erkek eşitliğine aykırı yasal düzenlemelerin değiştirileceği, cinsiyet eşitliği sağlanıncaya kadar kadın lehine pozitif ayrımcılığın bir devlet politikası olarak kabul edileceği, erkeklere yönelik cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık çalışmaları yapılacağı, TBMM’de kadın erkek eşitliği komisyonu kurulacağı, kamu kurumlarının cinsiyet eşitliğine uygun bir biçimde dizayn edilmesi için faaliyetler yürütüleceği, sivil toplumla işbirliği halinde çalışılacağı, bütçe analizlerinin toplumsal cinsiyete dayalı yapılacağı, KSGM bünyesinde Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi kurulacağı, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının anaakımlaştırılacağı, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin yaygınlaştırılması için adımlar atılacağı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi eylem planı hazırlanacağı, ülke genelinde hizmet veren bir “alo şiddet” hattı kurulacağı, 4320 Sayılı Kanun konusunda farkındalıkların artırılması çalışmalarının yapılacağı, sığınmaevlerinin sayısı ve niteliğinin artırılması için çalışmalar yapılacağı, şiddet mağduru kadınların hukuki yardımdan faydalanmasının yollarının basitleştirilmesi için çalışmalar yapılacağı, kadına yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı oluşturulacağı, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılacağı, Çerçeve Eşitlik

Yasası'nın acilen çıkartılacağı, şiddet mağduru kadınların sağlık hizmetlerine rahat ulaşmasının sağlanacağı, sağlık personelinin şiddet mağduru kadınlarla nasıl bir iletişim kuracağı konusunda eğitileceği, Siyasi Partiler Kanunu'nda kadının siyasete girmesini destekleyen düzenlemeler yapılacağı gibi, hem uzun vadeli hem kısa vadeli birçok önemli husus yer bulmuştur.

Genelgeden sonra, TBMM Komisyonu kurulması, ülkenin her tarafından ulaşılabilen bir telefon hattının kurulması, KSGM'nin dört yıllık kadına yönelik şiddetin önlenmesi eylem planı hazırlaması, kadın istihdamının artırılması için genelge çıkartılması gibi, öngörülen bazı tedbirlerin kısmen uygulanmaya başladığını görmek bizleri heyecanlandırır da, son yıllarda bu politikalarda herhangi bir ilerleme olmadığını, hatta bazı yönlerden gerilemeler yaşandığını açık bir biçimde gözlemektediriz. Henüz İstanbul Sözleşmesi'nin olmadığı bir dönemde, Türkiye'de 2006/17 Sayılı Genelge gibi şiddetin önlenmesi için uzun vadeli politikaları tespit eden bir belgenin yayımlanması çok önemli olmakla birlikte, devlet tarafından uygulamasının olmadığı görüldüğünde, amacın sadece yasak savmak mı olduğu sorusu, haklı olarak akıllara gelmektedir.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE DAİR AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (İSTANBUL SÖZLEŞMESİ)

Türkiye'de bu gelişmeler yaşanmaktayken, Avrupa Konseyi bu alandaki eksiklikleri fark ederek düzeltilmesi için çalışmalara başlamış ve 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da "Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme" imzalanmıştır. Türkiye, bu sözleşmenin ilk imzacı devletidir. Sözleşme İstanbul'da imzalandığından, kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır.

Sözleşme, bugün gelinen son noktayı temsil etmekte ve önleme, koruma-destekleme ve kovuşturmayla ilgili yapılacakları ayrıntılı bir şekilde içermektedir. Sözleşme kadına yönelik şiddetin bütün formlarını, ayrımcılığı ve ev içi şiddeti önlemeyi, şiddete uğrayanlara yardım ve koruma için kapsayıcı bir çatı ve politikalar oluşturulmasını, maddi eşitliğin sağlanmasını, uluslararası alanda kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlenmesi için işbirliği yapmayı, bu tür şiddetle ilgili çalışanları desteklemeyi ve sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak da izleme mekanizması kurmayı amaçlamaktadır¹¹.

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik ve ev içi şiddetle mücadele açısından çok ileri bir düzenleme olarak nitelenebilir. Sözleşmenin giriş kısmında da belirtildiği gibi, bu ileri düzenlemeler birden bire ortaya çıkmamış, insan hak

ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi için yapılan birçok sözleşme, protokol, tavsiye kararı, içtihat ve uygulamadan çıkartılan dersler sonrasında, ortaya çıkabilmiştir. Yine Sözleşme'nin giriş bölümünde, kadına yönelik şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin bir tezahürü olduğu, bu yüzden kadın ve erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin sağlanmasının kadına yönelik şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğuna yapılan vurgu, çok önemlidir. Sözleşmenin, bu mantıkla düzenlenen amacı da, hem kadın erkek eşitliğini sağlamak, hem de şiddeti önlemek için uluslararası işbirliğini sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Sözleşme'nin orijinal ismi "Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence" (Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme) olmasına karşın, TBMM'den "Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme" şeklinde onaylanarak geçirilmiştir. Burada "ev içi"nin "aile içi" olarak tercüme edilmesi Sözleşme'nin ruhuna aykırı olup, uluslararası hukuk gereğince de kabul edilebilir değildir. Zira Türkiye tarafından Sözleşme'nin isminin bu şekilde kabul edileceği hakkında herhangi bir çekince koyulmadan bu değişikliğin yapılması, uygun olmamıştır. İstanbul Sözleşmesi kapsamında Türkiye'nin her anlamda öncü olduğu, gereken her şeyi yaptığı ama çeviriye bakıldığında "domestic violence" sözcüğünün "ev içi" değil de "aile içi şiddet" olarak çevrildiği, oysa İngilizce, Fransızca ve diğer metinlerde vurgulananın ev içi şiddet olduğu; eğer bu bilerek, istenerek çevrilmişse, Türkçe çeviride "aile içi şiddet" diye halen varsa bu direncin sorgulanması ve mahkum edilmesi gereklidir¹².

Sözleşme'nin isminde bu biçimde bir değişiklik olması, mağdur olarak kabul edilecekleri sınırlamaktadır. Orijinal haliyle, aile olmasa da birlikte yaşayan eşcinsel bireylerin dahi bu Sözleşme kapsamında değerlendirilebilmesi mümkünken; aile içi olarak tercüme edildiğinde, sadece resmi olarak aile kavramı içinde kalan bireylerin bu Sözleşme kapsamında değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nde tanımlamaların yapıldığı 3. maddenin TBMM tarafından yapılan çevirisinde; "aile içi şiddet" tanımı, "aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir" şeklindedir. Bu tanımlama, Sözleşme'nin isminde olandan daha geniş bir mağdur tanımı içermektedir. Özellikle kullanılan partner ifadesiyle, evlilik birliği olmasa da, aynı haneyi paylaşan ya da daha önce paylaşmış kişilerin de fail yada mağdur kabul edilebileceği söylenebilir. Neden Sözleşme'nin isminin tercümesinde "aile içi" ifadesinin kullanıldığı sorusunun yanıtını ise, iktidarın eşcinsel birlikteliklere karşı tutumunda aramak yanlış olmayacaktır. Zira Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanı tarafından birçok kez dile getirildiği üzere Türkiye'nin eşcinsel birliklere sıcak bakmadığı ve eşcinselliğin aile değerleri için tehdit oluşturabileceği kalıp yargısının bu biçimde bir değişikliğe sebep olduğunu söyleyebiliriz.^[1] Bu yaklaşım hem Sözleşme'nin ruhuna, hem de amacına uygun düşmemektedir. Sözleşme; ev içinde birlikte yaşamak ve daha önce yaşamış olmaktan kaynaklı, taraflardan birisinin diğeri üzerinde tahakküm kurmasının ve bu tahakküm ilişkisine dayanarak şiddet uygulamasının önüne geçmeye ve bunu cezalandırmaya dönüktür. Buradan bakıldığında eşcinsel, resmi nikahlı veya halen birlikte yaşayıp yaşamadıkları ayrımı yapılmaksızın, bireylerin Sözleşme'nin sağladığı güvencelerden faydalanabilmesi gereklidir. Benzer düşüncelerin ürünü olarak, iktidar tarafından Kadın Bakanlığı yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ihdas edilmiştir ve 4320 Sayılı Kanun'a Kadını Şiddetten Koruma Kanunu yerine Ailenin Korunmasına Dair Kanun ismi verilmiştir. "Toplumun henüz hazır olmadığı" veya "bazı kurumların yıpratılacağı" bahanesiyle daha önce ısrar edilen yanlışlar ve kurumların bireylerden daha önemli olduğu vurgusu, burada da kendisini yine göstermiştir.

Sözleşme'de kadınlara yönelik şiddet, "bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım haricinde Sözleşme "kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddet"i ise; "kadına kadın olmasından dolayı uygulanan veya kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet" şeklinde tanımlama gereği duymuştur. İlk tanımdan farklı olarak ikinci tanımda şiddetin, kadın olmasından kaynaklı olmasa da, orantısız bir biçimde kadını etkilediği durumların da Sözleşme'nin kapsamına alındığı görülmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin

[1] ^a 3 Eylül 2011 tarihli Birgün Gazetesinin haberine göre; 12 Haziran 2011 seçimleri öncesi Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı olarak görev yapan Selma Aliye Kavaf, farklı aile formlarına ilişkin Avrupa Konseyi bildiri taslağına "ülke olarak eşcinsel evliliği ve ebeveynlik kurumunu kabul etmiyoruz" biçiminde itiraz etmiş, "Ben eşcinselliğin biyolojik bir bozukluk, bir hastalık olduğuna inanıyorum. Tedavi edilmesi gereken bir şey bence" ifadesini kullanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma ŞAHİN, 18 Ağustos 2011 tarihinde katılmış olduğu Habertürk televizyonundaki Karşıt Görüş isimli bir programda; "eşcinsellik hastalık mıdır?" sorusuna verdiği cevapta, eşcinsellik olgusunun süregelen bilimsel bir tartışmanın konusu olduğunu, bu sebepten ötürü soruya açık bir cevap veremeyeceğini belirtti. Fatma Şahin aynı programda, muhafazakar bir partinin bakanı olduğunu ve sorumlu bakan olarak problemleri çözmek için gerekli önlemleri almakla yükümlü olduğunu, fakat bunu yaparken aile değerlerini tehlikeye atamayacağını ifade etmiştir.

en önemli özelliklerinden birisi de, toplumsal cinsiyet tanımına yer veren ilk uluslararası düzenleme olmasıdır.

Sözleşme, kadına yönelik şiddet konusunda hem kısa vadede, hem de uzun vadede taraf devletlere birçok yükümlülükler getirmektedir. İmzacı devletlere, hem kamusal alanda hem de özel alanda, bireylerin, özellikle de kadınların şiddetten arınmış bir yaşam sürebilmeleri için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları ve tedbirleri almaları yükümlülüğü vermektedir. Şiddetin ve ayrımcılığın önlenmesi için alınacak özel önlemlerin, ayrımcılık olarak kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir.

İmzacı devletlere; şiddetin önlenmesi noktasında gereken özeni göstermek, toplumsal cinsiyete duyarlı, eşgüdümlü, bütünsel politikalar geliştirmek, bu konuda veri toplamak, şiddetle mücadele için mali kaynak tahsis etmek, farkındalığı arttırmak, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri vermek, önleyici müdahale ve tedavi programları düzenlemek, uzman destek hizmetleri vermek, sığınmaevlerinin niteliğini ve sayısını arttırmak, telefonla yardım hattı kurmak, cinsel şiddet mağdurları için tecavüz kriz merkezleri ve travma destek ve danışmanlık merkezleri kurmak, hukuksal olarak gerekli düzenlemeleri yapmak, tazminat olanakları sağlamak, şiddet mağduruna güvenli bir yaşam kurması için gerekli destekleri vermek, mağdurlara cinsiyete dayalı sığınma hakkının tanınmasını güvence altına almak, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddete karşı uzman eylem grubu kurmak gibi birçok olumlu yükümlülük getirmiştir.

Sözleşme, taraf devletlerin, kültür, örf ve adet, gelenek, din veya sözde “namus”un Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemi için mazeret oluşturmamasını sağlaması gerektiğini düzenlemiştir. Türkiye’de kadın cinayetlerinin failleri yargılama sırasında, namuslarını korudukları bahanesine sıkça başvurmakta ve bu bahane mahkemeler tarafından ataerkil bir zihniyetle kabul görmekte ve cezada indirim yapılmaktadır. Sözleşme’nin bu düzenlemesi gereğince, Türkiye’de kadın cinayetlerinde sıkça uygulanan bu tip tahrik indirimlerinin büyük bir kısmının artık uygulanmaması gerektiği açıktır.

Sözleşme’nin taraf devletlere yüklediği yükümlülüklerle uygun davranılmadığı/ihlal edildiği takdirde, yaptırım olarak herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Sözleşme, izleme mekanizması başlığı altında, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddete karşı eylem uzman grubu (GREVIO) oluşturulacağını ve bu grubun Sözleşme’nin uygulanmasını izleyeceğini söylemektedir. Sözleşme, Taraflar Komitesi GREVIO rapor ve sonuçlarını temel alarak ilgili tarafa hitaben, a) GREVIO’nun sonuçlarını uygulamak üzere alınan tedbirlere, gerekli olması durumunda ise bunların uygulanmasına yönelik bilgi sunulması amacıyla bir tarih belirlenmesine ilişkin, b) Sözleşme’nin uygun şekilde uygulanması için

ilgili tarafla işbirliğini teşvik etmek amacıyla, tavsiye kararları kabul edebilir demektir. Bu durumda taraf devletler için sözleşmeyi imzaladıktan sonra uyup uymamak, tamamen onların uluslararası arenada prestijleri açısından önemli olmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan ülkelerin, bu sözleşmenin hükümlerine aykırı davranışları durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından mahkum edildiği ve tazminata karar verildiği gibi, bu sözleşme için de bir yaptırım sistemi getirilmiş olsaydı, uygulama açısından beklenen faydanın artması da beklenebilirdi.

Türkiye özelinde bakıldığında; İstanbul Sözleşmesi 25.11.2011 tarihinde TBMM'de onaylanmış ve böylelikle taraf devletler arasında ilk onaylayan devlet Türkiye olmuştur. Anayasanın 90. maddesi, "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır" demektir. Bu maddeye istinaden, İstanbul Sözleşmesi'nde düzenlenen konular da, hukukçuların başvurabileceği bir yasal düzenleme haline gelmiştir. Ancak geçmiş tecrübeler, uluslararası sözleşmeler her ne kadar Türkiye'nin bir kanunu olarak kabul edilse de, uygulamada çok fazla dikkate alınmadığını göstermektedir. Bunun sebebi olarak hukukçuların yeterli bilince sahip olmadığı gerekçesi göz ardı edilemez bir gerçek olmakla birlikte, devletin de yapısal görevlerini yerine getirmediği konusu da, en az bu gerekçe kadar dikkate alınması gereken bir realitedir. Örnek olarak, yeterli miktarda ve nitelikli sığınmaevi açmakla yükümlü olan devletin bu yükümlüğünü yerine getirmediği için korunamayan mağdurlar ya da onun yakınlarının devlete karşı açtığı tazminat talepleri, genellikle reddedilmektedir. Uygulayıcılar, şiddet mağdurunun korunması için devletin sorumluluğunun ne kadar büyük ve önemli olduğu konusunda yeterli bilince sahip değildir. Bu yüzden soyut yasal düzenlemelerin uygulanabilirliği için hem uygulayıcılar yeterince bilgilendirilmeli, hem de verilen kararların gereği gibi uygulanabilmesi için ekonomik, fiziki ve yapısal koşullar oluşturulmalıdır.

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Türkiye'de özellikle son yıllarda kadına yönelik şiddet konusunun medyada çok yer alması ile birlikte kamuoyunda oluşan baskı, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yapılması gereken düzenlemeler sebebiyle ve İstanbul Sözleşmesi'nin de etkisiyle, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için mevzuatta yeniliklere gidilmiştir.

Bunun en çarpıcı ve somut örneğinin, 08.03.2012 tarihinde yürürlüğe giren, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu olduğu söylenebilir. 6284 Sayılı Kanun, 4320 Sayılı Kanun'un yukarıda da açıklanan eksiklik ve belirsizliklerini ve uygulamadaki sıkıntıları gidermek amacıyla düzenlenmiş bir kanundur. Ayrıca yapım aşamasında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadın örgütleri ile sürekli etkileşim halinde olduğu ve katılımcı bir şekilde ortaya çıkartılmış bir kanundur. Kadın örgütlerinin görüşlerini dile getirilmesi için zemin sağlanmakla birlikte, kanunun her yönü ile kadınların ihtiyaç ve taleplerine cevap verebilir olduğunu söyleyebilmek zordur. Buna karşın eski yasa ile karşılaştırıldığında, ilerlemelerin olduğu da görülmektedir.

Kanunun adı konusunda yapım aşamasında başlayan tartışmalar, halen devam etmektedir. Kadın örgütleri İstanbul Sözleşmesi'nde olduğu gibi, kanunun adının Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olmasını talep etmişler, ancak bu talepleri devletin aile kurumunu koruma konusundaki hassasiyeti nedeniyle kabul görmemiştir. Bu haliyle kanunun adının, kadına karşı şiddetin önlenmesi ve ailenin korunması gibi bazen birbirini ile çelişen fikirler veya durumlar arasında kalan uygulayıcıya, devletin vermek istediği mesaj olduğu değerlendirilebilir. Yasanın adına "aile" ibaresinin eklenmesi, bir yandan kadına yönelik şiddetin kaynağını zikretme konusunda bir tür "lapsus" niteliği taşıırken, öte yandan kadını aileden bağımsız görmeyen, şiddeti de zaten aile kurumuna zarar verdiği için "dizginleme" ihtiyacı duyan bir siyasal tercihin yansımadır¹³.

Kanunun adı ve içeriği için yapılabilecek diğer bir eleştiri ise; adında "Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" ifadesi geçmesine karşın, içeriğinde genel olarak şiddete uğramış ya da uğrama tehlikesi olan kadına ya da aile bireyelerine ne tür hizmetler sunulacağı konusunun düzenlenmemiş olmasıdır. Oysa ki gerçek anlamda bir "önleme"den söz edebilmek için, uzun vadeli politikaların dile getirilmiş ve nasıl uygulanacağını gösterilmiş olması gerekmektedir. 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesinde yapıldığı şekilde, 6284 Sayılı Kanun'un kadına yönelik şiddetin toplumda ortadan kaldırılması için bir politika belgesi şeklinde nitelenebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu haliyle kadına yönelik şiddetin önlenmesi sadece kriminal bir sorun olarak kalmakta ve devletin her türlü politikasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması gerektiği göz ardı edilmektedir. Ayrıca tüm Kanun boyunca toplumsal cinsiyet kavramına ve ataerkilliğe ilişkin herhangi bir vurgu ve tanımlama yapılmamış olması ve kadın örgütlerinin bu taleplerinin kabul görmemiş olması da, büyük bir eksikliktir. Halbuki, toplumsal cinsiyet ve ataerkiye yapılacak vurgu sayesinde, sorunun temeli konusunda devletin kabulünün ne olduğuna dair soru işaretleri oluşmayacak, ayrıca kanunu uygulayanların farkındalığının artması da sağlanmış

olacaktı. Devletin temel amaç ve görevleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak, kadın erkek eşitliğinin önündeki tüm engelleri kaldıracak düzenlemeler yapma zorunluluğu vardır¹⁴. Bununla birlikte; Kanun'un temel ilkeleri olarak, ulusal ve uluslararası sözleşmelerin ve düzenlemelerin esas alınacağıının belirtilmesi, mağdurlara verilecek destek ve hizmetlerde insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, adil, etkili ve süratli olunacağıının yazılması, önemli ve olması gereken bir durumdur.

Eski kanun döneminde bazı koruma talepleri şiddet oluşmadığı gerekçesi ile reddedilmekte, kadınların şiddete uğradıklarını ispatlamaları beklenmekte ve ispatlayamadığı durumlarda kadınlar korumasız kalmaktaydılar. Bu sebeple; amaçlar kısmında sadece şiddete uğrayan değil, şiddete uğrama tehlikesi bulunan bireylerin de bu kanun kapsamında korunacağıının düzenlenmesi, gerekli ve önemlidir.

Kanun'un tanımlamalar başlığı altında ev içi şiddet tanımı yapılmış olmasına karşın, amaçlar kısmında ev içi şiddet yerine aile bireylerinden bahsedilmektedir. Ev içi şiddet tanımı yapılmış olmasına karşın, Kanun'un içerisinde hiçbir yerde bu tanımın kullanılmadığı ve bu tanıma atıf yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla ev içi şiddetin tanımlanmış olmasının göstermelik olarak yapıldığını ve bu tanımın Kanun içerisinde boşa çıkarıldığını söyleyebiliriz. Her ne kadar İstanbul Sözleşmesi'nin yasal olarak mahkemeleri bağladığı ve bu Sözleşme'ye istinaden ev içi şiddetin de Kanun kapsamında değerlendirilebileceği söylene de, Kanun'un açık olarak düzenlemediği konularda uygulama sırasında farklı algılayışların ve uygulamaların olduğu, tecrübelerle sabittir. Ev içi şiddet mağdurlarının da bu Kanun kapsamında korunacağıının açıkça düzenlenmemiş olmasının, eşcinsel bireylere yönelik bir tutum olduğunu söylemek yanlış olmaz. "Toplum henüz hazır değil" diyerek bireylerin korumasız bırakılması insan haklarına aykırı olduğu gibi, Türkiye'nin imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi'ne de aykırıdır. İstanbul Sözleşmesi "Taraflar, kültür, örf ve adet, gelenek, din veya sözde 'namus'un işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemi için mazeret oluşturmasını sağlar" demektedir. Sözleşme taraf devletlerden, bireyin şiddetten uzak yaşayabilmesi için gerektiğinde topluma yön vermesini, yanlış örf, adet, gelenek ve sözde "namus" anlayışlarının değişmesi için çalışmalar yapmasını beklemektedir. Halbuki bu konudaki tutum da, Kanun'un sadece belli kişileri geleneksel ataerkil değerlere dokunmadan korumaya çalıştığı yönündeki kanaatimizi kuvvetlendiren bir unsurdur.

Amaçlar kısmında sadece kadınlar denmesi sebebiyle, evli olup olmadığına bakılmaksızın bütün kadınların koruma talep edebileceği düzenlemesi doğru olmuştur. Özellikle Türkiye gibi dini bir sözleşme ile birlikte yaşayan çiftlerin

yoğun olduğu bir ülkede, resmi nikaha bakılmaksızın bireyin şiddetten korunması gerekmektedir. Sadece dini sözleşmeye dayalı şekilde yaşayanlar değil, birlikte yaşayan çiftler de, bu kapsamda değerlendirilecektir. Kanun'un hayatın olağan akışı içerisinde çokça rastlanan ısrarlı takip mağdurlarını da kapsamına alması da, olumlu gelişmelerden birisi olarak değerlendirilebilir.

6284 Sayılı Kanun'un getirmiş olduğu en önemli düzenlemelerden birisi, mülki idare amirine ilgilinin, kolluğun başvurusu, 3. kişinin ihbarı ile veya re'sen, delil veya belge aramaksızın, koruyucu tedbir kararı verebilme hakkı getirmiş olmasıdır. Bu kararlar ile mülki idare amiri, korunan kişiye barınma yeri sağlayabileceği gibi, gerekli durumlarda maddi yardım yapabilmekte, psikolojik, hukuki, mesleki ve sosyal rehberlik ve danışmanlık almasına karar verebilmekte, hayati tehlikenin varlığı halinde koruma altına alınmasına karar verebilmektedir. Mülki idare amirine bu yetkilerin verilmesi aciliyet kesbeden durumlarda zaman kaybedilmemesini sağlaması bakımından yerinde olmuştur.

Hakim tarafından yine delil ve belge aranmaksızın, mülki idare amirinin verdiği koruma kararlarının yanında, bunlara ek olarak başka bazı koruma kararları alınabilmektedir: kişinin işyerinin değiştirilmesi, kişinin evli olması durumunda müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenmesi, Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunanın talebi halinde aile konutu şerhi konulmasına karar verilmesi, hayati tehlike arz eden durumlarda korunanın Tanık Koruma Kanunu'ndan faydalandırılması gibi. Bu tedbirler, korunanın bir an önce güvenli bir ortamda yaşamını devam ettirebilmesini sağlaması bakımından çok önemlidir.

6284 Sayılı Kanun'da, koruyucu tedbir kararları ile önleyici tedbir kararları ayrı düzenlenmiştir. Koruyucu tedbir kararları mülki idare amiri tarafından da alınabilmekte iken, önleyici tedbir kararları sadece hakim tarafından alınabilmektedir. Koruyucu tedbir kararları korunan kişi üzerinden uygulanan kararlar olduğu, oysa ki önleyici tedbir kararları şiddet uyguladığı iddia edilen kişinin yaşamına etki ettiği, için önleyici tedbir kararlarının sadece hakim tarafından alınabilmesi doğru olmuştur.

Hakim, önleyici olarak bir ya da birden çok tedbir kararı alabilir. Bunlar; şiddet uygulayan/uyguladığı iddia edilen kişi için, şiddet mağduruna yönelik şiddet içeren söz ve davranışlarda bulunmama, müşterek konuttan uzaklaştırma ve müşterek konutu korunan kişiye tahsis etme, korunan kişiye yaklaşmama, iletişim araçları ile rahatsız etmeme, çocuklarla kişisel ilişki kurma kararı varsa bir refakatçi eşliğinde kişisel ilişki kurma, silahını kolluğa teslim etme, bir sağlık kurumunda tedavi olma, şiddet uygulayan aynı zamanda ailenin geçimini

sağlayan ya da katkıda bulunan kişi ise tedbir nafakası ödeme; şeklinde kararlar olabilir.

6284 Sayılı Kanun tarafından getirilen diğer bir yenilik de; mülki amir tarafından alınabilecek barınma yeri sağlanmasına ve geçici koruma altına alınmaya ilişkin tedbirlerin, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili kolluk amirince de alınabilir hale getirilmesidir. Kolluk amiri, evrakı en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülki amirin onayına sunar. Mülki amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler, kendiliğinden kalkar. Ayrıca 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 18, 19, 20 ve 22 nci maddelerinde belirtilen ve hakim tarafından karar altına alınabilecek önleyici tedbirler, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili kolluk amirince de alınabilecektir. Ancak, kolluk amiri evrakı en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hakim onayına sunmak zorundadır ve hakim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkacaktır.

Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmayacağı, Kanun ve Uygulama Yönetmeliğinde açıkça yazılmıştır. Ancak önleyici tedbir kararları için bu konuda herhangi bir açıklık getirilmemiş, sadece geciktirilmeksizin önleyici kararların alınacağı düzenlenmiştir. Koruyucu kararlar için delil aranmayacağı açıkça yazılmışken, önleyici kararlar için yazılmamış olması, hakimler tarafından delil aranacağı şeklinde yorumlanmakta ve önleyici tedbir kararları reddedilebilmektedir. Oysa ki her olay kendi içinde değerlendirilmeli ve somut olaya göre delil olmasa da, önleyici tedbire karar verilmelidir.

4320 Sayılı Kanun'da suç olarak düzenlenen tedbir kararına aykırılık, 6284 Sayılı Kanun ile suç olmaktan çıkarılmış, yerine zorlama hapsi getirilmiştir¹⁵. Kanımızca bu doğru olmuştur. Zira delil ve belge aranmaksızın verilen tedbir kararlarına aykırı hareket sebebiyle verilecek cezanın sabıka kaydına işlenmesi, masumiyet karinesinin ve adil yargılanma hakkının ihlaline sebep olmaktadır. Bu şekilde hem kadın korunabilmekte, hem de adil yargılanma hakkının ihlalinin önüne geçilebilmektedir.

Kanun, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin kurulacağını düzenlemiştir. Bu merkezlerin, bu konuda çalışan birçok kurum ve kuruluş arasında bir koordinasyon sağlaması beklenmektedir. Ayrıca bu merkezlerde, başvuruların sonucu olarak şiddet konusunda gerekli istatistiki verilerin toplanması beklenmektedir. Bu veri toplama işleminin, uzun vadede şiddet konusunda gerekli politikaların oluşmasına ilişkin ihtiyaca cevap verebilir olması amaçlanmalıdır.

Kadına yönelik şiddet davalarına kadın örgütlerinin müdahale edebilmesi için gerekli yasal düzenlemenin bu kanunla yapılması yönünde, Kanun hazırlanırken kadın örgütleri tarafından getirilen talepler de, kabul edilmemiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 237. maddesinin 1. fıkrası "Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikayetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler" demektedir. Ancak mahkemeler, "suçtan zarar gören" ifadesinde kastedileni, suça direk maruz kalanlar ve onun birinci dereceden akrabaları olarak kabul etmektedirler. Ancak, kadınların toplumsal cinsiyet nedeniyle maruz kaldıkları şiddet vakalarının zarar göreni, bütün kadınlardır. Bu sebeple kadın örgütlerinin de bu suçlardan zarar gördüğü kabul edilerek, davaya katılmaları ve takip edebilmeleri sağlanmalıdır. Bu şekilde, bir ayrımcılık biçimi olan kadına yönelik şiddet suçlarının, sahipsiz kalmaması da sağlanabilecektir. Öte yandan, mağdurlar veya yakınları çoğu zaman bir davayı kendileri takip edebilme imkanından yoksun olmakta veya sanıklar tarafından tehdit edilerek, takip etmeleri engellenebilmektedir. Bu durumda mağdurlar, kurumsal örgütlerin arkalarında olduğunu bilmeleri halinde, daha rahat bir biçimde davalarını takip edebileceklerdir. Bu Kanun'la birlikte, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kadın ve çocukların mağdur olduğu davalara müdahil olabilmektedir. Bir kamu kurumu olarak Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu da, çocukların mağdur olduğu davalara müdahil olabilmektedir. Ancak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kadınların davalarında mağdur lehine müdahale yetkisi olmasına karşı dikkate değer bazı eleştiriler gelmektedir. Bakanlığın, kadın örgütleri yanında davalara müdahil olması, mağdur ile fail arasındaki çizgiyi ciddi biçimde muğlaklaştırmaktadır. Bunun altı defalarca çizilmelidir. Aksine Bakanlık, bu suçun işlenmesini engellemediği, gerekli tedbirleri almadığı, önleyici ve caydırıcı bir mekanizma kurmadığı için, suçun ferî faili konumundadır. Yani suçun asli faili kadar suçtan sorumludur, bu suç sebebiyle ortaya çıkan kamu zararını gidermek zorundadır¹⁶. Bu eleştiriler temel olarak, Bakanlığın kadınların şiddete uğramayacağı bir düzen kurmakla sorumlu olduğu, buna karşın kadına yönelik şiddetin artarak devam ettiği bir durumun Bakanlığın hizmet kusuru olduğunun ispatı olduğundan, mağdur olarak kabul edilemeyeceği aksine sanık gibi yargılanması gerektiği ve maddi ve manevi zararı tazmin yükümlülüğü olduğu şeklinde belirlemektedir.

İstanbul Sözleşmesi'nde "Taraflar devletler cinsel şiddet mağdurlarına yönelik tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışmanlık sağlamak üzere, yeterli sayıda, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezlerinin kurulması için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır" düzenlemesi yer almasına karşın, 6284 Sayılı Kanun'da bununla ilgili herhangi bir

düzenleme yapılmamıştır. Kadın örgütleri tarafından da uzun yıllardır dile getirilen tecavüz kriz merkezleri, mağdurların tekrar mağdur edilmesini önleme işlevi görmesi bakımından hayati bir öneme sahiptir. Kanun'un isminde her ne kadar “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” ifadesi geçse de, böyle bir düzenlemeye yer verilmemesi, konuya aile içi şiddet odaklı bakıldığına en açık örneklerden biridir. Kadınların kadın olmaktan kaynaklı olarak maruz kaldıkları en yaygın şiddet biçimlerinden birisi, cinsel suçlardır. Ancak cinsel şiddete maruz kalan kadınlar, nerelere başvurması gerektiği ve bu travma ile nasıl baş edileceği konularında, kendi kendileri ile başbaşa bırakılmaktadır. Bu yüzden, bu alanda uzmanlaşmış personellerden oluşturulmuş bir merkez kurulması gereklidir. Ayrıca bu alanda farkındalığın artırılması için çalışmalar yapmak ve kadınların değil failerin kusurlu olduğu bilincinin yerleştirilmesine çalışmak da, bu Kanun'un kapsamı içerisinde değerlendirilerek, gerekli çözümlün geliştirilmesi zorunluluğu vardır. Cinsel suç mağdurlarının soruşturma ve kovuşturma aşamasında yaşamış oldukları sıkıntılar gözetilerek, yargı ve kolluk görevlilerinin bu konularda periyodik olarak eğitim alması konusunun da, ayrıca düzenlenmiş olması gerekmektedir.

6284 Sayılı Kanun, mağdurlara adli yardım konusunda da rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi için bir düzenleme yapmış, ancak mağdurların soruşturma ve kovuşturma aşamalarında her tür dava tipi için ücretsiz avukatlık hizmeti almasını sağlayacak bir düzenleme getirmemiştir. Oysa ki, özellikle ceza mahkemelerine mağdur olarak başvuran kadınların birçoğu, avukatlık ücretini ödeyebilecek maddi imkanı olmadığı için ve kendilerine ücretsiz avukat sağlayacak herhangi bir mekanizma mevcut olmadığından, hukuki haklarını gerektiği gibi kullanamamaktadırlar. Bu durum ayrıca, ceza davalarında failerin cezasız kalmasında önemli bir etken olmaktadır.

Kanun'da, şiddet mağduru kadınlar için verilecek tedbir kararları arasında sayılan “uygun barınma yeri sağlanır” ifadesi dışında, sığınmaevlerinin sayısının ve niteliklerinin artırılması konusuna yer verilmemiştir. Şiddet mağduru kadınlar için en büyük problemlerden birisi, sığınmaevlerinin sayısının az olması ve varolan sığınmaevlerinin ise nitelik olarak çok kötü durumda olmasıdır. Belediyeler Kanunu'nun 14. maddesindeki “...Büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için korumaevleri açar” düzenlemesine karşın, belediyeler tarafından bu yükümlülüğün yerine getirilmediği sıkça dile getirilen bir konudur. Şiddetin önlenmesine dair bir kanunun içerisinde, bu yükümlülüğün daha net bir biçimde ve bir zorunluluk şeklinde ifade edilmesi veya bu sorumluluğun belediyelerden alınarak, doğrudan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sorumlulukları arasında tanımlanarak devletin sorumluluğu haline getirilmesi çok daha doğru olurdu. Çünkü bu

şekilde, belediyelerin mali ve işgücü yoksunluğunu bahane ederek, sorumluluktan kaçınmalarının önüne geçilmiş olunacaktır.

SONUÇ

Türkiye’de son yıllarda kadına yönelik şiddet konusunda artan tartışmalar ve uluslararası baskılar sonucu çıkartılan 6284 Sayılı Kanun, eski 4320 Sayılı Kanun ile karşılaştırıldığında, birçok gelişme ve yeniliği barındırmaktadır. Buna karşın, bu yasanın çıkartılmasından yaklaşık bir yıl önce taraf olunan İstanbul Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında, birçok eksikliği de barındırmaktadır. Özellikle şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi konusunda kanun koyucunun bilinçli bir biçimde suskun kalması, ileriye yönelik olarak yapısal adımların sağlıklı bir biçimde atılacağı konusunda, kafalarda soru işaretlerine sebep olmaktadır. Ayrıca halen ev içi şiddet mağduru olan ve olabilecek bazı bireylerin Kanun kapsamında değerlendirilmemesi, şiddete sıfır tolerans şeklinde deklare edilen devlet politikasına ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere tezat oluşturan ve düzeltilmesi gereken bir durumdur. Geçmiş tecrübeler mahkemeler tarafından verilen koruma kararlarının, kadınları şiddetten korumak için tek başına yeterli olmadığını göstermiştir. Ayrıca bu koruma kararları verildikten sonra kararı icra edecek kolluğun, sığınmaevlerinin, hastanelerin, okulların ve kadınların başvurabileceği diğer kurumların, koruma kararlarına uygun hizmet verebilecek donanımına sahip hale de getirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde mahkemelerin verdiği koruma kararları, bir kağıt parçası olmaktan ileri gidememektedir. Ayrıca şiddetin önlenmesi için çıkartılan kanunun sadece şiddet uygulandıktan sonrası ya da uygulanması ihtimalinde yapılacakları içerecek şekilde dizayn edilmesi, uzun vadede devletin şiddetin önlenmesi için yapması gerekenleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Devletin öncelikli amacı; kadınların koruma alma gereği olmadan şiddetten uzak yaşayabilmelerini sağlamak olmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Bozkurt Şener, Ekin, Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Ve Değerlendirilmesi, s11, KSGM, 2011, Ankara
2. Bozkurt Şener, Ekin, Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Ve Değerlendirilmesi, s10-11, KSGM, 2011, Ankara
3. Bozkurt Şener, Ekin, Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Ve Değerlendirilmesi, s11, KSGM, 2011, Ankara
4. Karınca, Eray, Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu, Haziran 2012, s.68
5. Ateş, Mustafa, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanundaki Değişiklikler Üzerine Düşünceler, Ankara Barosu Dergisi, 2007, 161-172
6. Karınca, Eray, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler, KSGM, Ankara
7. Moroğlu, Nazan, 2009, Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun, TBB Yayını
8. Karınca, Eray, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler, KSGM, Ankara
9. Moroğlu, Nazan, 2009, Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun, TBB Yayını
10. Uygur, Gülriz, 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?, Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar, Derleyen Serpil Sançar, Koç Üniversitesi Yayınları, s.876
11. Uygur, Gülriz, 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?, Birkaç Arpa Boyu...21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar, Derleyen Serpil Sançar, Koç Üniversitesi Yayınları, s.868
12. Karınca, Eray, Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu, Haziran 2012, s.68
13. Dumrul, Candan, <http://sosyalistfeministkollektif.org/mor-nokta/32-mays-haziran-2012/247bakanliksuctanzaragoruyormu>
14. Uygur, Gülriz, Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu, Haziran 2012, s.47

*Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair
Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)*

15. 15Uğur, Hüsamettin, Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri, TBB Dergisi, 2012 (101), s. 342
16. 16 Dumrul, Candan, <http://sosyalistfeministkolektif.org/mor-nokta/32-mays-haziran-2012/247-bakanliksuctanzarargoruyormu>

İLGİLİ MEVZUAT

1. 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)
2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi 1992 tarihli 19 nolu tavsiye kararı
3. 1993'de kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi
4. 1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Sonuç Bildirgesi
5. 2006/17 Sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı Başbakanlık Genelgesi
6. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik
7. Türk Medeni Kanunu
8. Türk Ceza Kanunu
9. Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme (İstanbul Sözleşmesi) (Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence)
10. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
11. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu
12. Ceza Muhakemesi Kanunu
13. Belediyeler Yasası